

ماجرای تغییر کشت باغ‌های آذربایجان و ابعاد یک فاجعهٔ زیست‌محیطی

هوس سیب دریاچهٔ ارومیه را خشکاند

ایران، کشوری که هم جدول قطعی آب دارد و هم تولیدکننده مطرح سیب در دنیاست! این شاید یکی از عجیب‌ترین پارادوکس‌هایی باشد که در کشور با آن درگیریم. قانیه‌ناه، معاون اجرایی رئیس‌جمهور در آیین آغاز سال زراعی جدید با اشاره به سهم بالای بخش کشاورزی در مصرف منابع آبی گفت: «تخمین‌ها نشان می‌دهد سهم بخش کشاورزی در کشور ۷۰ تا ۹۰ درصد، مصرف خانگی ۷ تا ۹ درصد و مصرف صنعتی حدود ۶ درصد است. به‌طور مثال سه استان خوزستان، فارس و تهران به‌تنهایی ۳۵ درصد آب کشاورزی کشور را مصرف می‌کنند، همچنین برای تولید یک کیلوگرم گندم ۱۵۰۰ لیتر آب مصرف می‌شود که ۳۴ درصد بالاتر از میانگین جهانی است. درحالی‌که ایران به‌عنوان چهارمین تولیدکننده بزرگ سیب در جهان شناخته می‌شود و تولید محصولات باغی مهمی مانند پرتقال، انگور، خرما و بادام طی سال‌های اخیر افزایش چشمگیری و بعضاً تا دو برابری در طول ۱۶ سال داشته است، چالش اصلی کمبود منابع آب و تناسب‌نداشتن بسیاری از این محصولات با شرایط اقلیمی خشک‌کشور، زنگ خطری جدی برای کشاورزی پایدار محسوب می‌شود. باوجودرشد حدود ۲۰۰ درصدی تولید سیب و پرتقال که هر دو نیاز آبی بالایی دارند، محصولاتی مانند بادام که سازگاری بیشتری با شرایط کم‌آبی ایران دارند و در طول ۱۶ سال حدود ۴۶ درصد رشد کرده‌اند هنوز به میزان کافی موردتوجه قرار نگرفته‌اند. شاید این نکته قابل‌یادآوری باشد که «کشوری که جدول قطعی آب دارد، لوکیشن مناسبی برای کشت محصولات آب‌پر مثل سیب و پرتقال نیست.» این گزارش روند تولید این محصولات را در ۱۷ سال گذشته بررسی کرده و ضرورت بازنگری در سیاست‌های کشاورزی برای حفظ منابع آب و توسعه کشت محصولات مقاوم به خشکی یا خشک‌زنی را نشان می‌دهد.

■ **ایران، چهارمین تولیدکنندهٔ بزرگ سیب درجهان**

طبق داده‌ها، چین با تولید ۴۸ میلیون تن، بیشترین میزان تولید سیب را در بین کشورهای مورد بررسی دارد و به‌طور قابل توجهی از سایر کشورها پیشی گرفته پس از چین، اتحادیه اروپا با تولید ۱۱ میلیون تن در رتبه دوم قرار دارد که اختلاف زیادی با چین دارد اما همچنان بالاتر از سایر کشورها است. ایالات متحده با تولید ۹٫۴ میلیون تن جایگاه سوم را به خود اختصاص داده است. ایران با تولید ۴٫۴ میلیون تن در رتبه چهارم و ترکیه با ۴٫۱ میلیون تن در رتبه پنجم قرار دارند که هر دو تولیدی نزدیک به هم دارند. هند با ۲٫۵ میلیون تن و روسیه با ۱٫۶ میلیون تن به ترتیب رتبه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند. به‌طور کلی، این داده‌ها نشان‌دهنده تمرکز بالای تولید در چند کشور محدود است که چین به‌عنوان بیش‌تاز اصلی در این حوزه شناخته می‌شود، همچنین در بین بزرگ‌ترین تولیدکنندگان سیب در جهان، ایران کم‌ترین میانگین بارش سالانه را دارد.

■ **طی ۱۷ سال تولید سیب ایران ۱٫۶ برابر شده است**

آمارهای مربوط به تولید سیب در ایران از سال ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۳ نشان می‌دهد میزان تولید این محصول در ایران از حجم ۲ میلیون و ۷۷۸ هزار تن در سال ۸۷، به ۴ میلیون و ۴۱۲ هزار تن در سال ۱۴۰۳ رسیده است. به این ترتیب میزان تولید سیب در ابتدای دهه ۹۰ بیش از ۳ میلیون و ۱۱۲ هزار تن بود که هرچند نوسانات اندکی را بنا به شرایط کشت تجربه می‌کرد، در نهایت پس از تجربه یک کاهش تولید قابل توجه در سال ۹۷ که میزان تولید به ۲ میلیون و ۹۴۴ هزار تن کاهش یافته بود در سال ۹۸ از مرز تولید ۴ میلیون تن گذر کرد. این عدد در سال ۱۴۰۰ به میزان ۴ میلیون و ۲۲۴ هزار تن رسید و در سال بعد با تجربه یک کاهش حدود یک میلیون تنی عدد ۳ میلیون و ۹۸۲ هزار تنی را به ثبت رساند. در سال ۱۴۰۲ این عدد مجدده به حوالی ۴ میلیون تن بازگشت و در نهایت طبق آخرین آمارهای وزارت جهاد کشاورزی، میزان تولید سیب در سال گذشته به میزان ۴ میلیون و ۴۱۲ هزار تن رسیده است. به بیان بهتر بررسی این داده‌ها نشان می‌دهد در طول ۱۷ سال اخیر تولید سیب در ایران نزدیک به ۱٫۶ برابر شده است.

■ **تولید ۵۰ درصد سیب ایران در همسایگی دریاچه ارومیه**

بر اساس داده‌های مربوط به زراعت محصولات باغی در سال ۱۴۰۳، استان آذربایجان غربی با داشتن ۷۰ هزار و ۹۸۰ هکتار زمین بارور و با سهم ۲۷٫۵ درصدی بزرگ‌ترین وسعت کشاورزی را در کشور داراست. پس از آن، آذربایجان شرقی با ۴۹ هزار و ۷۸۲ هکتار و سهم ۱۹٫۶ درصدی دوم است. نگاهی به داده‌های وزارت جهاد کشاورزی نشان می‌دهد مجموع مساحت زیر کشت سیب ایران (سطح بارور) در سال ۱۴۰۳ حدود ۲۵۴ هزار و ۶۰۸ هکتار است که سهم دو استان همسایه دریاچه ارومیه بیش از ۴۷ درصد است. همچنین سطح بارور سیب در ایران طی سسال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۳ از ۱۷۳ هزار و ۳۴۰ هکتار با رشد ۴۷ درصدی به ۲۵۴ هزار و ۶۰۸ هکتار رسیده است. پس از این دو استان، فارس با حدود ۲۰ هزار هکتار و سهم ۷٫۸ درصدی سوم است. اصفهان با ۲۰٫۷ هزار هکتار چهارم بوده، خراسان رضوی با ۱۷٫۴ هزار هکتار پنجم و تهران با ۹٫۴ هزار هکتار ششم است. در مقابل، استان‌هایی مانند بوشهر با ۲ هکتار، هرمزگان با ۲۴ هکتار، ایلام با ۳۸ و خوزستان با ۱۵۵ کمترین وسعت کشاورزی را دارند که عمدتاً ناشی از شرایط خشک و کمبود منابع آبی در این مناطق است. این تفاوت در میزان زمین‌های بارور میان استان‌ها، اهمیت توجه به شرایط اقلیمی و جغرافیایی در برنامه‌ریزی‌های کشاورزی و توسعه روستایی کشور را دوچندان می‌کند. این اعداد و قرارگرفتن استان‌هایی همچون اصفهان و فارس در کنار آذربایجان غربی و شرقی به‌عنوان بزرگ‌ترین تولیدکنندگان سیب نشان می‌دهد الگوی علمی و مدیریت شده از سوی دولت‌ها بر کشاورزی ایران حاکم نبوده و مسئله کمبود آب چندان در تعیین الگوی کشت کشور تعیین‌کننده نبوده است.

■ **افزایش دو برابری تولید پرتقال در کمتر از ۱۷ سال**

بررسی آمارها نشان می‌دهد نام محصولات باغی از جمله پرتقال، خرما و انگور اغلب در لیست محصولاتی بودند که بیشترین تولید را در کشور داشته‌اند و اغلب در لیست ۵ محصول با بیشترین تولید در سال قرار گرفته بودند. بر این اساس تولید پرتقال طی این سال‌ها نوساناتی را تجربه کرده است. در سال ۱۳۸۷، تولید پرتقال حدود بیش از ۲ میلیون تن بوده است. این مقدار در سال‌های بعد تغییراتی داشته؛ به‌طور مثال در سال ۱۳۹۳ کاهش قابل توجهی تا حدود ۱٫۹ میلیون تن دیده می‌شود که ممکن است به دلایل شرایط آب و هوایی نامناسب یا بیماری‌های گیاهی مرتبط باشد. با این حال، در سال‌های بعد، تولید مجدداً افزایش یافته و به ۳٫۸ میلیون تن در سال ۱۴۰۳ رسیده است. این افزایش نزدیک به دو برابر در طول ۱۶ سال، نشان‌دهنده سرمایه‌گذاری‌های قابل توجه در باغات پرتقال و ارتقای کیفیت و مدیریت تولید است. همچنین افزایش تقاضا برای پرتقال در بازارهای داخلی و خارجی می‌تواند محرک این رشد بوده باشد.

■ **افزایش ۸۵ درصدی تولید انگور**

تولید انگور در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۳ روندی کلی افزایشی داشته است. در سال ۱۳۸۷ میزان تولید انگور برابر با یک میلیون و ۹۱۹ هزار تن بوده است. این مقدار در سال‌های بعد به‌طور پیوسته افزایش یافته و در سال ۱۳۹۲ به ۲ میلیون و ۷۵۳ هزار تن رسیده است. در سال ۱۳۹۳ تولید انگور به ۳ میلیون و ۴۹ هزار تن افزایش یافت و در سال‌های بعد نیز نوساناتی داشت اما روند کلی تولید همچنان رو به رشد بود. برای نمونه، در سال ۱۳۹۵ میزان تولید به ۳ میلیون و ۴۵۱ هزار تن رسید که از بالاترین ارقام در این دوره است. پس از آن، تولید انگور در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ کمی کاهش یافت اما دوباره در سال‌های بعدی افزایش را تجربه کرد. در نهایت، در سال ۱۴۰۳ میزان تولید انگور به بیش از ۳ میلیون و ۶۰۰ هزار تن رسید که بیشترین مقدار در این دوره زمانی به‌شمار می‌رود. این آمار نشان می‌دهد که تولید انگور طی این سال‌ها بیش از ۸۵ درصد افزایش یافته و روند رشد نسبتاً پیوسته‌ای داشته است.

■ **مروری بر روند رشد تولید خرما در کشور**

تولید خرما در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۳ روند کلی افزایشی داشته است. در سال ۱۳۸۷، میزان تولید خرما برابر با ۹۶۱ هزار تن بوده است. طی سال‌های بعد، تولید این محصول به‌صورت تدریجی افزایش یافته و در سال ۱۳۹۲ به بیش از یک میلیون تن رسیده است. در برخی سال‌ها میزان تولید کمی کاهش یافته اما این کاهش‌ها موقتی بوده‌اند. برای مثال، در سال ۱۳۹۳ میزان تولید خرما به یک میلیون و ۴۲ هزار تن رسید و سپس در سال‌های بعد به تدریج افزایش یافت. در سال ۱۳۹۹ تولید خرما به یک میلیون و ۳۳۵ هزار تن رسید که نسبت به سال‌های قبل رشد محسوسی نشان می‌دهد. روند افزایشی تولید ادامه داشت و در سال ۱۴۰۳ به یک میلیون و ۹۷۱ هزار تن رسید که بالاترین میزان تولید خرما در این بازه زمانی است. به‌طور کلی، تولید خرما در طول این سال‌ها تقریباً دو برابر شده است و نشان‌دهنده افزایش ظرفیت تولید و گسترش کشت خرما در کشور است.

■ **افزایش ۴۶ درصدی تولید بادام**

تولید بادام از سال ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۳ روندی نسبتاً افزایشی داشته است. در سال ۱۳۸۷ میزان تولید بادام برابر با ۱۱۸ هزار تن بوده است. در سال‌های بعد این مقدار با نوساناتی همراه بود؛ برای نمونه، در سال ۱۳۹۲ تولید بادام به ۱۵۵ هزار تن رسید که یکی از بالاترین مقادیر در این دوره است. پس از آن، میزان تولید بادام کمی کاهش یافت و در سال ۱۳۹۷ به ۱۴۲ هزار تن رسید. با این وجود، روند کلی تولید بادام افزایشی بوده و در سال ۱۴۰۳ تولید بادام به ۱۷۳ هزار تن افزایش یافت که بیشترین مقدار در بازه زمانی بررسی شده است. این آمار نشان می‌دهد طی این سال‌ها تولید بادام تقریباً ۴۶ درصد رشد داشته است، اگرچه نوساناتی در برخی سال‌ها دیده می‌شود.

■ **افزایش کشت محصولات آب‌بر در ایران خبر خوبی نیست**

پرواضح است محصولات باغی مانند سیب از جمله محصولات نسبتاً آب‌بر محسوب می‌شوند که نیاز آبی قابل توجهی دارند. با توجه به شرایط اقلیمی ایران که عمدتاً خشک و نیمه‌خشک است و کمبود منابع آب یکی از چالش‌های اصلی بخش کشاورزی به‌شمار می‌رود، کشت این محصول با مشکلاتی همراه است. به ویژه سیب که به آب فراوانی نیاز دارد و در مناطقی با منابع آبی محدود ممکن است فشار بیشتری بر منابع آب زیرزمینی و سطحی وارد کنند. در کل، افزایش کشت این محصول در مناطق کم‌آب ایران می‌تواند باعث کاهش سطح آب‌های زیرزمینی و تشدید بحران آب شود، بنابراین استفاده‌بهینه از تکنولوژی‌های آبیاری مدرن و انتخاب ارقام مقاوم به خشکی اهمیت بالایی دارد تا بتوان تولید پایدار و حفظ منابع آب را تضمین کرد.

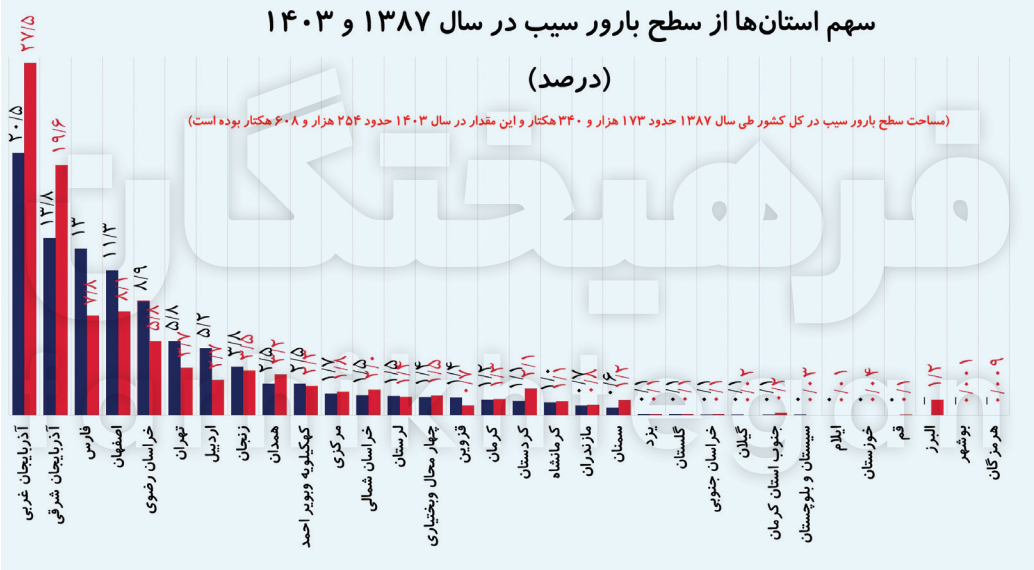
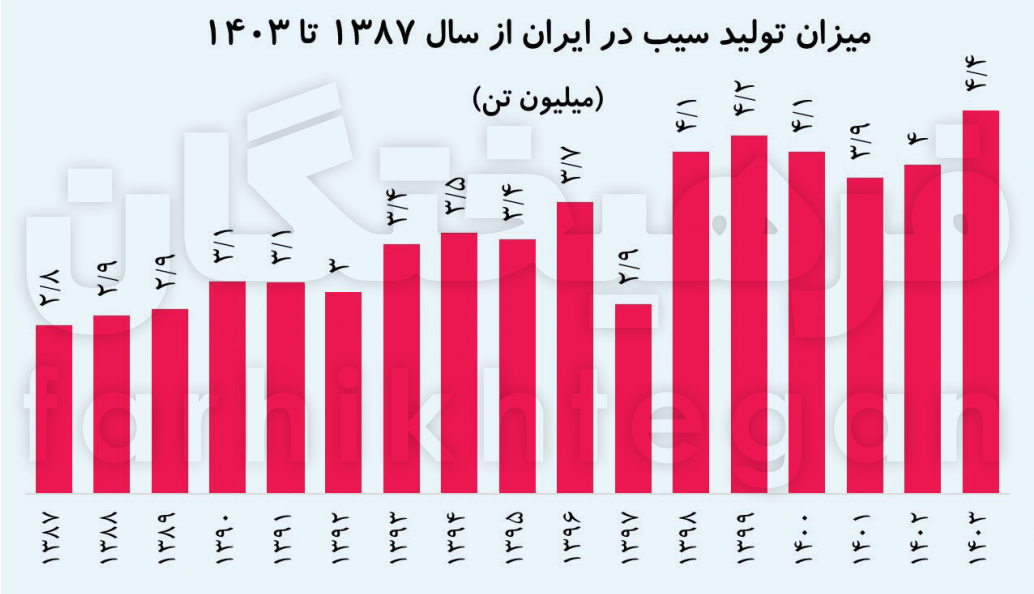
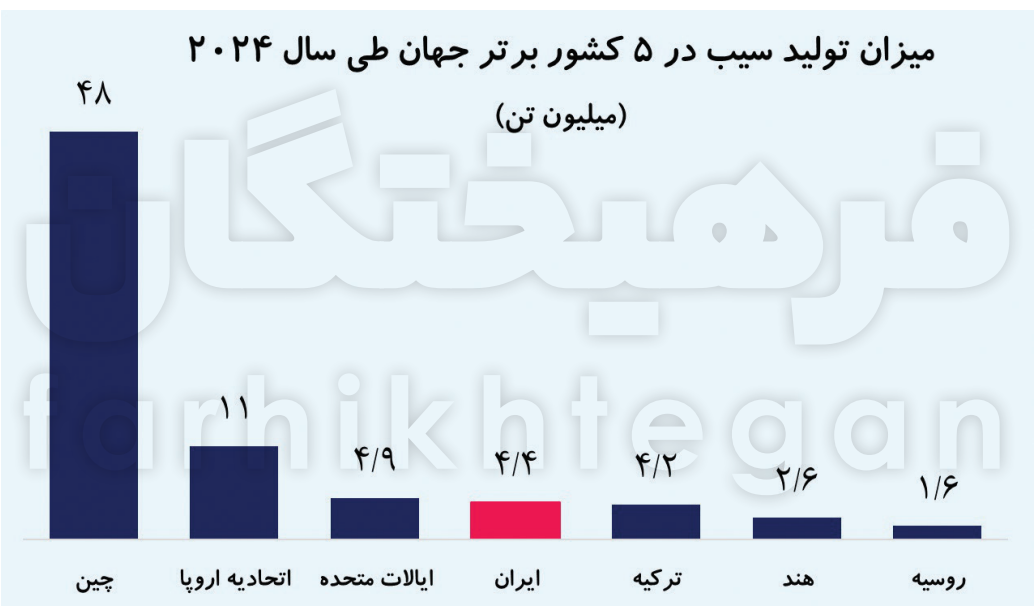
همانطور که در آمار‌ها اشاره‌شد، میزان تولید بادام در طول ۱۶ سال حدود ۴۶ درصد بوده است. این در حالی است که تولید محصولات مثل سیب و پرتقال که نیاز آبی بالایی دارند در طول این مدت به حدود ۲ برابر نیز رسیده است. محصولاتی مانند بادام به دلیل نیاز آبی کمتر و مقاومت بیشتر نسبت به خشکی، به‌ویژه در شرایط اقلیمی خشک و نیمه‌خشک ایران، گزینه مناسبی برای کشت محسوب می‌شوند. بادام نسبت به میوه‌های آب‌پر مانند سیب و پرتقال، به منابع آب کمتری نیاز دارد و می‌تواند در مناطق با کمبود آب و خاک‌های کمتر حاصلخیز نیز به خوبی رشد کند. این ویژگی‌ها باعث شده است که توسعه باغات بادام، علاوه بر کاهش فشار بر منابع آبی، به حفظ پایداری کشاورزی در ایران کمک کند. همچنین بادام به دلیل بازار خوب داخلی و صادراتی، اقتصادی بودن تولید و سازگاری با شرایط محیطی، به‌عنوان یکی از گزینه‌های کلیدی برای بهبود بهره‌وری و مدیریت منابع آب در کشاورزی کشور مطرح است.

مالیاتی، واگذاری زمین و تخفیف در قبوض انرژی را نیز فراهم کرده است. جلسات متعددی با بانک‌ها برای واگذاری تسهیلات برگزار شده است. بزرگ‌ترین چالش شرکت‌های دانش‌بنیان فروش محصولات و بازاریابی است. حمایت‌های مالی و بانکی کافی نیست و باید برای بازار فروش راهکار یافت. «سعید محمد، رئیس شورای سیاست‌گذاری و نایب‌رئیس انجمن در این رویداد گفت: «انجمن دارای هفت عضو هیئت مدیره بوده و دفاتر آن در ۲۱ استان کشور راه‌اندازی شده است. این انجمن بر اساس قوانین و دستورالعمل‌های مصوب فعالیت می‌کند و شبکه‌ای گسترده از نخبگان را در سراسر کشور ایجاد کرده است. در حال حاضر، ۲۰ کمیته

تخصصی در حوزه‌های مختلف فنی، تخصصی، هنری و مالی فعال هستند. انجمن دارای هفت معاون و شورای راهبردی ۵۰ نفره است.»

■ **نسل Z موتور محرکه پیشرفت ایران است**

شهری در همایش سالانه نخبگان با اشاره به اهمیت نسل Z در تحولات علمی و اجتماعی کشور، این نسل را موتور محرکه پیشرفت ایران توصیف کرد و گفت: «اعتماد به جوانان و فراهم کردن زمینه حضور آنان در عرصه‌های مدیریتی و تصمیم‌سازی، کلید ساختن آینده‌ای روشن برای ایران است. نسل Z نشان داده که نخبگی یعنی خلاقیت، جسارت و

وضعیت تولید برخی محصولات اصلی باغی کشور طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۳ – برحسب تن				
سال	سیب	پرتقال	انگور	خرما
۱۳۸۷	۲,۷۷۸,۷۷۵	۲,۰۱۵,۵۸۷	۱,۹۱۹,۹۵۲	۹۶۱,۵۳۲
۱۳۸۸	۲,۸۵۴,۴۲۰	۲,۰۱۶,۰۷۵	۲,۱۸۷,۰۶۵	۹۸۳,۸۰۷
۱۳۸۹	۲,۹۰۳,۵۷۲	۲,۱۷۶,۲۵۸	۲,۳۶۹,۰۲۷	۱,۰۰۶,۶۶۵
۱۳۹۰	۳,۱۱۲,۹۰۰	۲,۲۹۳,۲۵۸	۲,۴۲۶,۰۳۱	۱,۰۲۹,۹۴۰
۱۳۹۱	۳,۱۰۳,۸۸۳	۲,۴۵۶,۱۳۱	۲,۳۸۹,۵۰۱	۱,۰۶۹,۶۵۵
۱۳۹۲	۳,۰۳۵,۴۹۲	۲,۵۴۷,۱۶۶	۲,۷۵۳,۶۵۹	۱,۰۱۴,۰۰۶
۱۳۹۳	۳,۳۹۷,۸۵۶	۱,۹۳۲,۵۲۸	۳,۰۴۹,۸۷۳	۱,۰۴۲,۲۷۷
۱۳۹۴	۳,۴۸۲,۱۰۷	۲,۴۱۵,۹۵۶	۳,۱۶۷,۴۳۷	۱,۰۶۳,۴۶۹
۱۳۹۵	۳,۴۳۴,۰۵۵	۲,۸۸۷,۴۴۲	۳,۴۵۱,۹۴۱	۱,۱۶۳,۴۹۵
۱۳۹۶	۳,۷۱۵,۶۱۰	۲,۹۰۹,۳۲۱	۳,۱۹۱,۵۹۲	۱,۲۲۳,۱۴۲
۱۳۹۷	۲,۹۴۴,۱۰۱	۳,۰۹۶,۳۳۶	۳,۰۳۰,۶۰۲	۱,۲۷۵,۴۳۴
۱۳۹۸	۴,۰۴۱,۹۹۷	۳,۳۸۸,۲۲۲	۳,۳۳۲,۰۹۱	۱,۲۳۳,۴۸۷
۱۳۹۹	۴,۲۲۴,۵۱۱	۳,۴۰۷,۹۰۱	۳,۳۸۹,۸۲۷	۱,۳۳۵,۶۵۲
۱۴۰۰	۴,۰۴۳,۵۶۸	۳,۲۹۶,۰۰۷	۳,۷۷۵,۴۱۱	۱,۴۹۱,۵۲۸
۱۴۰۱	۳,۹۸۲,۱۵۷	۳,۷۶۶,۳۹۱	۳,۱۳۸,۵۸۷	۱,۵۹۶,۷۹۰
۱۴۰۲	۴,۰۱۳,۶۹۵	۳,۷۷۱,۰۲۷	۳,۰۰۴,۴۶۱	۱,۷۳۳,۰۱۶
۱۴۰۳	۴,۴۱۲,۲۹۲	۳,۸۰۸,۰۷۹	۳,۶۱۵,۲۷۱	۱,۹۷۱,۴۴۴

منبع: آمارهای سالانه وزارت جهادکشاورزی

در نشست خبری انجمن مراکز دانش بنیان و نخبگان مطرح شد

رفع موانع فروش؛ اولویت اقتصادی شرکت‌های دانش بنیان

به مناسبت روز ملی نخبگان، نشست خبری انجمن مراکز دانش بنیان و نخبگان کشور با حضور ابودر شهری، رئیس انجمن مراکز دانش بنیان و نخبگان کشور و سعید محمد، رئیس شورای سیاست‌گذاری این انجمن برگزار شد. ابودر شهری، رئیس انجمن مراکز دانش بنیان و نخبگان کشور، ساماندهی شرکت‌های دانش بنیان و گردهم‌آوری نخبگان را از اهداف اصلی انجمن دانست و درباره وظایف انجمن گفت: «انعکاس مشکلات فعالان، فراهم کردن امکان مطالبه‌گری و ایجاد شبکه‌ای کارآمد برای نخبگان کشور از جمله وظایف این انجمن است. همه بانک‌ها موظف به ارائه حمایت به شرکت‌های دانش بنیان هستند و دولت معافیت‌های

خیابان حافظ، پلین‌تر از جمهوری روی‌موی ساختمان بورس ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم

مدیر مسئول:

محمد امین ایمانجانی

قائم‌مقام مدیرمسئول:

مسعود فروغی

سرمدبیر:

محمد زعیم‌زاده

تلفن و فکس:

۰۲۱) ۶۲۹۹۹۴۹۵

کدپستی:

۱۱۳۵۶۳۳۸۱۶

چاپ:

چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی

نشانی:

خیابان حافظ، پلین‌تر از جمهوری

روی‌موی ساختمان بورس

ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم

سازمان:

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان

فرهنگیختگان